

واحد بین الملل

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی

اصول حاکم بر تحصیل دلیل در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی

به وسیله ی

حسین فرهمند

استاد راهنما

دکتر فضل الله فروغی

بهمن ماه 90

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

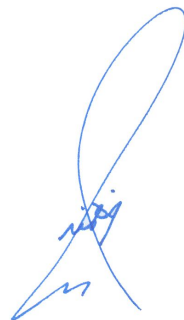
بنام خدا

اظهارنامه

اینجانب حسین فرهمند (875039) دانشجوی رشته حقوق جزا و جرم شناسی اظهار می‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظهار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه، دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی : حسین فرهمند

تاریخ و امضاء : 1390/11/15

به نام خدا

اصول حاکم بر تحصیل دلیل در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی

به کوشش
حسین فرهمند

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از
فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته ی
حقوق جزا و جرم شناسی

از دانشگاه شیراز
واحد بین الملل
جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته پایان نامه با درجه : **بسیار خوب**

دکتر فضل اله فروغی، استادیار بخش حقوق جزا و جرم شناسی (رئیس کمیته).....

دکتر شهرام ابراهیمی ، استادیار بخش حقوق جزا و جرم شناسی.....

دکتر محمد هادی صادقی، دانشیار بخش حقوق جزا و جرم شناسی.....

بهمن ۱۳۹۰

تقدیم به

عدالت خواهان

و همه کسانی که به حق خود قانع بوده

و برای حقوق دیگران احترام قائلند

سپاسگزاری

حال که با لطف و عنایت خداوند متعال رساله حاضر به پایان رسیده است بر خود لازم

میدانم که از استاد ارجمند آقای دکتر فضل الله فروغی به خاطر زحمات فراوان

ایشان در راه به ثمر رساندن این تحقیق تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین از آقایان دکتر شهرام ابراهیمی و دکتر محمد هادی صادقی به

خاطر راهنمایی‌های ارزشمندشان در تدوین این پایان نامه تشکر می‌کنم.

در نهایت از تمامی افرادی که من را در راه تحصیل علم یاری نمودند، به خصوص

پدر و مادر عزیزم به خاطر زحمات فراوانشان در تمامی عرصه‌های زندگی تشکر و

قدردانی می‌نمایم؛ و برای همه این عزیزان از خداوند متعال درخواست توفیق دارم.

چکیده

اصول حاکم بر تحصیل دلیل در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی

به کوشش

حسین فرهمند

دلیل شاخص ترین ابزار رسیدن به حقیقت است. اساس دادرسی و رای قضات حول محور دلیل می چرخد؛ لذا تحصیل دلیل و اصول حاکم بر آن، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. یکی از اصول مهم تحصیل دلیل که در قوانین کشورها و دیوان کیفری بین المللی به طور صریح یا ضمنی مشاهده می شود، اصل مشروعیت تحصیل دلیل است. اساسنامه دیوان کیفری بین المللی، در جهت اجرای عدالت، از این اصل چشم پوشی نکرده و در بند 8 ماده 69 به آن اشاره نموده است. این پژوهش به تحلیل این ماده و سایر مواد مربوطه پرداخته که متذکر لزوم رعایت این اصل در دادرسی شده و ضمانت اجرای عدم رعایت آن را بیان نموده است. اصل مشروعیت تحصیل دلیل بر مبنای اصل قانونمندی اداره دلیل است که اساس آن هم به احترام به کرامت انسانی و حفظ شان مجریان دادگستری بر می گردد. این اصل به دنبال برقراری تعادل میان برخی از اصول دادرسی مانند آزادی تحصیل دلیل، احترام به کرامت و شأن اشخاص، رعایت امانت و صداقت در تحصیل دلیل، تساوی سلاح ها و ... می باشد. اصل مشروعیت تحصیل دلیل بر چنین مبنایی، در فرآیند دادرسی عادلانه ایجاب می کند که نه تنها باید به دلایل مشروع و قانونی استناد شود بلکه باید شیوه دستیابی به این دلایل را در چارچوب احترام به شأن انسان و حقوق مربوطه به وی تعریف کرد. و در جهت حفظ اعتبار دادگستری در راستای دست یابی به عدالت، از روش های فریبکارانه ای که اعتماد به این مرجع را خدشه دار می سازد، دوری گزید. می توان گفت حاکمیت اصل آزادی تحصیل دلیل در دعاوی کیفری با این اصل محدود می گردد. ضمانت اجرای عدم رعایت این اصل بطلان (مطلق و نسبی) ادله می باشد که میتواند منجر به نقض رای یا محاکمه مجدد گردد. همچنین اگر مرتکبین اعمال نامشروع در تحصیل دلیل، از اعضای دیوان باشند، عزل می گردند.

واژگان کلیدی: دلیل، تحصیل دلیل، مشروعیت تحصیل دلیل

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مقدمه

- الف - طرح بحث 2
- ب - ضرورت و اهمیت انتخاب موضوع 3
- ج - پیشینه تحقیق 4
- د - سوال های تحقیق 6
- هـ - فرضیه های تحقیق 6
- و - روش تحقیق 7
- ز - محتوای تحقیق و تقسیم بندی آن 7
-
- مبحث اول: مفهوم دلیل کیفری و محتوای آن 8
- گفتار اول: مفهوم دلیل کیفری 8
- گفتار دوم: محتوای دلیل کیفری در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی 10
- بند اول - توصیف جرم (عنصر قانونی) در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی 11
- بند دوم - عنصر مادی جرائم در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی 16
- بند سوم - عنصر روانی جرائم در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی 19
-
- مبحث دوم: مفهوم و تاریخچه تحصیل دلیل و مشروعیت آن 22
- گفتار اول: مفهوم تحصیل دلیل و مشروعیت آن 23
- گفتار دوم: تحول تاریخی امر تحصیل دلیل 26
- الف - دوره اول: اختیار شاخص ذی نفع در تعیین دلیل معتبر 26
- ب - دوره دوم: دوره دلایل آزاد 26
- ج - دوره سوم دوره دلایل قانونی 26

- د - دوره چهارم: دوره دلایل معنوی یا ایمان قاضی 27
- ه - دوره پنجم: دوره دلایل علمی 27
- الف - روش های علمی استنتاج و بازپرسی 28
- ب - استفاده از حيله و صحنه سازی در ضمن تحقیق 28
- مبحث سوم: جایگاه دلیل در دیوان کیفری بین المللی 29
- گفتار اول: معیار پذیرش ادله در دیوان کیفری بین المللی 29
- گفتار دوم: نظام حاکم بر ارزشیابی ادله در دیوان کیفری بین المللی 30
- گفتار سوم: نسبی بودن مفهوم مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری بین المللی ... 34

فصل دوم: معیارهای مشروعیت تحصیل دلیل از دیدگاه دیوان کیفری بین المللی

- مبحث اول - صیانت از حقوق فردی و کرامت انسانی 39
- گفتار اول - رعایت حقوق خصوصی 39
- بند اول - محترم شمردن تمامیت جسمانی و روانی افراد 40
- بند دوم - محترم شمردن زندگی افراد 40
- الف - رعایت حریم مسکن و محل کار 41
- ب - رعایت حرمت مجموعه مراسلات و مکاتبات 43
- بند سوم - احترام به اصل آزادی اطلاعات 44
- بند چهارم - رعایت اصل رازداری و اسرار شغلی 46
- گفتار دوم - رعایت حقوق دفاعی متهم 48
- بند اول - اصل براءت 49
- بند دوم - اصل منع شکنجه 52
- بند سوم - تفهیم اتهام 54
- بند چهارم - اصل منع تلقین و اغفال و اقرار اکراهی 56

- 58..... بند پنجم - حق برخورداری از سکوت
- 59..... بند ششم - حق استفاده از معاضدت وکیل و مترجم
- 59..... الف - حق استفاده از معاضدت وکیل
- 61..... ب - حق استفاده از مترجم
- 63..... بند هفتم - ترافعی (حضوری) بودن دادرسی
- 65..... مبحث دوم - صیانت از اعتبار و شان مجریان کیفری بین المللی
- 66..... گفتار اول - منع توسل به فریب و خدعه
- 67..... گفتار دوم - ضبط محاورات و تصاویر
- 70..... گفتار سوم - استفاده از طرق علمی و جدید در تحصیل دلیل

فصل سوم - آثار عدم رعایت اصل مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری بین

المللی

- 73..... مبحث اول - قلمرو بطلان و سلب اعتبار از ادله
- 75..... گفتار اول - بطلان مطلق و نسبی
- 77..... گفتار دوم - آیین دادرسی بطلان
- مبحث دوم - حدود مسئولیت مرتکبین اعمال نامشروع در تحصیل دلیل در دیوان کیفری
- 78..... بین المللی
- 78..... گفتار اول - ضمانت اجرای جزایی
- 79..... گفتار دوم - ضمانت اجرای اداری
- 80..... گفتار سوم - جبران خسارت
- 82..... مبحث سوم - نقض حاکمیت دادرسی عادلانه

گفتار اول - مفهوم و قلمرو دادرسی عادلانه و اصول حاکم بر آن 83

گفتار دوم - رابطه عدم رعایت اصل مشروعیت تحصیل دلیل و دادرسی عادلانه 85

نتیجه گیری و پیشنهادها 89

منابع 92

فصل اول

مقدمه

الف - طرح بحث

با اقتدار یافتن اساسنامه رم در جهان مورخ 11 آوریل 2002، هدف دیرینه جامعه بین المللی که مجازات کردن جنایتکاران بین المللی بود، تحقق یافت. تشکیل دیوان کیفری بین المللی بر مبنای اراده کشورها و نه قدرت دول غالب و یا الزام شورای امنیت آن هم پس از گذراندن تجارب نه چندان خوشایند ناشی از تشکیل دادگاه های ویژه قبلی نظیر نورمبرگ و توکیو که تحت تاثیر حاکمیت غالب جهان بوجود آمده بودند، موفقیت بزرگی محسوب می شود .

این دیوان با بهره گیری از تجارب مثبت دو نظام حقوقی مشهور جهان یعنی نظام حقوق نوشته و کامن لا توانست به عنوان ساختار مستقل صلاحیت رسیدگی به جرایم مهم بین المللی را (جرایم علیه بشریت، نسل کشی، جرایم جنگی و تجاوز) که بعد از اول ژوئیه 2002 ارتکاب می یابد، پیدا نماید.

از آنجا که برگزاری دادرسی عادلانه از مهم ترین خواسته ایست که از این دیوان انتظار می رود، لذا در مقام اجرای این اصل باید اصول ماهوی و شکلی دیگری از جمله اصل قانونی بودن جرم و مجازات، اصل برائت، علنی بودن دادرسی، برابری سلاح ها و اصول مربوط به حقوق مظنونان و متهمین و .... را رعایت نمود. همانطور که می دانیم بخش مهمی از روند هر دادرسی را چه در محاکم ملی یا بین المللی بخش ادله تشکیل می دهد، چرا که مرکز ثقل دعوی دلیل است و دلیل وسیله ای برای کشف حقیقت می باشد و کشف حقیقت هدف مهم دادرسی عادلانه به شمار می آید، تا جایی که قاضی باید نقش فعالانه ای در تحصیل دلایل له و علیه متهم داشته باشد تا بتواند بر اساس ادله تحصیل شده در جهت کشف واقعیت اتخاذ تصمیم نماید.

در این مسیر دادرسی بین المللی ناگزیر است ابتدا با اتکا به ادله و امارات و مواد قضایی موجود، بی طرفانه واقعیت موجود را احراز کرده و سپس حکم مقتضی را صادر نماید .

امروزه در نظام دادرسی کیفری هر وسیله مشروعی که بتواند قاضی را در کشف حقیقت یاری نماید، مورد استفاده قرار می گیرد اما حاکمیت آزادی دلایل و سیستم اقناع وجدان قاضی

در نظام دادرسی دادگاه های کیفری به معنای نادیده انگاشتن حقوق اشخاص بویژه متهم نمی باشد و قاضی نمی تواند اعتقاد باطنی خود را بر دلایلی متکی سازد که در جریان رسیدگی به طور غیر قانونی تحصیل شده اند. بنابر این، نمی توان به بهانه کشف حقیقت از هر دلیلی که به طور ناعادلانه و نامشروع تحصیل شده، سود جست و باید معیارها و ملاک هایی برای جلوگیری از خودسری دستگاه های کیفری بین المللی و حفظ احترام به حقوق اشخاص، تعریف نمود.

حال نظر به اینکه صلاحیت دیوان محدود به جرایم مهم بین المللی - جرایم علیه بشریت، نسل کشی (ژنوسید)، جنایات جنگی و جرم تجاوز - می باشد، نقش مهم و سازنده دلیل و تحصیل آن بیشتر نمایان می گردد. یکی از اصول مهم تحصیل دلیل که در قوانین کشورها به طور صریح یا ضمنی مشاهده میشود، اصل مشروعیت تحصیل دلیل است. بدین ترتیب دقت نظر محاکم داخلی در این خصوص ما را به این نتیجه می رساند که صد البته به این اصل در دیوان کیفری بین المللی توجه شده است.

بنابراین مساله تحقیق با عنوان «گستره اصل مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری بین المللی» معرفی می گردد. از محتوای کلام موجود در اساسنامه و آیین دادرسی و ادله (بویژه ماده 69 اساسنامه) می توان به نکات موشکافانه ای که تدوین کنندگان اساسنامه رم به این اصل داشته اند، پی برد. بنابراین هدف تحقیق، بررسی و تحلیل موادی که در راستای اشاره به این اصل در اساسنامه وضع گردیده بیان می گردد.

ب - ضرورت و اهمیت انتخاب موضوع

ضرورت و اهمیت انتخاب چنین موضوعی از پیش بینی روابطی که احتمالاً کشورها در آینده با این دیوان برقرار خواهند کرد، ناشی می گردد. آشنایی با اصول مهم حاکم بر دیوان و شناخت آن از زوایای مختلف سبب برقراری ارتباط بهتر و مؤثرتر می گردد و موجب تسهیل روند همکاری متقابل دولت ها و دیوان می شود. چرا که از طریق چنین همکاری هایی است که دولت ها و دیوان با نقاط ضعف و قوت یکدیگر آشنا شده و جهت رفع و تقویت نقاط ضعف و قوت قوانین خود تلاش می نمایند .

ج - پیشینه تحقیق

اصل مشروعیت تحصیل دلیل بر مبنای اصل قانونمندی اداره دلیل که اساس آن هم به احترام به کرامت و منزلت انسانی و حفظ اعتبار و شأن دادگستری برمی گردد، بنا شده است. این اصل به دنبال برقراری تعادل میان برخی از اصول دادرسی مانند آزادی تحصیل دلیل، احترام به کرامت و شأن اشخاص، رعایت امانت و صداقت در تحصیل دلیل، تساوی سلاح ها و ... می باشد. در خصوص پیشینه ی تحقیقاتی این موضوع باید گفت:

1- در خصوص اصل مشروعیت تحصیل دلیل، تنها منبع فارسی زبان کتاب «تحصیل دلیل در آئین دادرسی کیفری» تألیف دکتر عباس تدین است که مطالعه ی تطبیقی در خصوص اصل مشروعیت تحصیل دلیل در حقوق ایران و فرانسه داشته اند.

اما پژوهش در خصوص دیوان کیفری بین المللی بی سابقه نیست. در عمده فعالیت های علمی که تاکنون در قالب کتاب یا مقاله اعم از تألیف یا ترجمه انجام شده است جنبه های مختلف دیوان مورد بررسی قرار گرفته از جمله:

2- «آئین دادرسی دیوان کیفری بین المللی»، تألیف دکتر محمود صابر. در این کتاب به بررسی جایگاه الزامات و تضمینات دادرسی عادلانه و نظام حاکم بر دادرسی و ارزیابی ادله در دیوان کیفری بین المللی پرداخته شده است. اما در خصوص اصل مشروعیت تحصیل دلیل در این کتاب غیر از اینکه بحثی کوتاه راجع به ماده 69 اساسنامه داشته، سخنی گفته نشده است.

3- کتاب «مقدمه ای بر دیوان کیفری بین المللی» تألیف ویلیام اشبت (ترجمه دکتر سید باقر میرعباسی و حمید الهویی نظری) کتاب جامعی در زمینه آشنایی با دیوان مذکور است که به مسائل مربوط به تاسیس دیوان، جرایم قابل تعقیب، صلاحیت، اصول عمومی حقوق کیفری تحقیق، دادرسی، مجازت و ساختار و اداره دیوان پرداخته است. بخش ادله این کتاب نیز در مورد شرط قابل پذیرش بودن دلیل و معیار و ضابطه حاکم بر آن صحبت کرده است اما در خصوص مسأله مورد بحث پژوهش حاضر، سخنی گفته نشده است.

4- حقوق کیفری بین المللی تألیف کریانگ ساک کیتی چایساری ترجمه دکتر حسین آقایی جنت مکان در آن علاوه بر اشاره به کلیات و مفاهیم مربوط به حقوق کیفری بین المللی، به تفصیل به جنایات بین الملل خاص مذکور در اساسنامه رم، شیوه های مشارکت و عوامل رفع

مسئولیت کیفری و همکاری بین المللی حقوق متهمین و مظنونان و مسائل مذکور در اساسنامه پرداخته است.

5- از کتاب مفید و مفصل دیگری با عنوان «دادرسی عادلانه در محاکمات کیفری بین المللی» تألیف دکتر مصطفی فضائی می توان نام برد. این کتاب به طور مفصل در خصوص اصولی صحبت کرده است که ما را به دادرسی عادلانه می رساند. گرچه صریحاً از اصل مشروعیت تحصیل دلیل یاری نکرده است اما همانطور که گفته شد چون این اصل هم در پی برقراری تعادل میان اصول حاکم بر دادرسی عادلانه است، پس برای دستیابی به اهدافی که در این پژوهش دنبال می شود، منبع ارزشمندی محسوب می گردد و بی ارتباط با موضوع مذکور به نظر نمی رسد.

6- مقاله «حفظ امنیت و هویت بزه دیدگان و گواهان در دادرسی های بین المللی» تألیف لیلا سادات اسدی که در کتاب تازه های علوم جنایی زیر نظر دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی به چاپ رسیده است، همان طور که از عنوان آن پیداست در خصوص اقدامات حمایتی و حفاظتی مربوط به بزه دیدگان و شهود و دادرسی های بین المللی که بخشی از آن به عملکرد دیوان در این مورد اختصاص یافته اشاره کرده است.

7- مقاله ارزیابی قانونی بودن دستگیری متهم در دادگاه های کیفری بین المللی» تألیف علیرضا تقی پور که در بخشی از آن عملکرد دیوان کیفری بین المللی را در خصوص موضوع مذکور بررسی کرده است.

8- حقوق کیفری بین المللی تألیف دکتر محمد جواد شریعت باقری که در آن به نگارش مقالات متعددی که با موضوعات: «نگاهی به اساسنامه دیوان کیفری بین المللی، صلاحیت تکمیلی دیوان، اجلاس دیپلماتیک سازمان ملل به منظور تاسیس دیوان کیفری بین المللی» اهتمام ورزیده اند.

بنابراین همانطور که ملاحظه شد، بررسی «اصل مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری بین المللی» موضوع جدیدی است که قبلاً مورد بررسی قرار نگرفته و به عنوان نوآوری این تحقیق می توان از آن یاد کرد.

د - سوال های تحقیق

سوالات مطرح شده در مورد اصل مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری بین المللی به شرح زیر است:

1- اصل مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان بین المللی کیفری یک اصل مطلق است یا نسبی؟ چرا؟ یعنی اینکه آیا عدم رعایت مشروعیت در تحصیل دلیل، دلایل قانونی را از اعتبار می اندازد؟

2- معیار های مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری بین المللی چیست؟

3- ضمانت اجرای تحصیل دلیل از طریق نا مشروع در دیوان کیفری بین المللی چیست؟»

ه - فرضیه های تحقیق

در پاسخ به سوالات مطروحه چند فرضیه به شرح زیر ارائه می گردد:

1- مفهوم اصل مشروعیت تحصیل دلیل یک مفهوم نسبی است و عدم رعایت مشروعیت در تحصیل دلیل در برخی موارد دلایل قانونی را از اعتبار نمی اندازد بلکه شیوه تحصیل دلیل نباید فرآیند دادرسی را از چارچوب معیار های دادرسی عادلانه و منصفانه در محاکمات کیفری بین المللی خارج سازد و باعث تعرض به حقوق متهم گردد.

2- معیار های پذیرش ادله و مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان بر مبنای قوانین و حقوق قابل اجرای حاکم بر دیوان کیفری بین المللی (مذکور در ماده 21 اساسنامه) و استانداردهای بین المللی مربوط به حقوق متهم مانند حق مصونیت از هرگونه شکنجه و تهدید و رفتار توهین آمیز و حق احترام به حریم خصوصی و کرامت انسانی و همچنین حفظ اعتبارشان دادگستری تعریف می شود. ضمن اینکه در ارزیابی ملاک های مشروعیت تحصیل دلیل بر اساس قوانین داخلی کشورها نخواهد بود. به عبارتی در مواردی که دیوان همکاری دولت ها را در مورد تحصیل دلیل می طلبد آن دولت طبق قانون خود تحصیل می کند اما دیوان این مسئله را مورد رسیدگی قرار نمی دهد که آیا آن دولت قوانین خود را در ارتباط با تحصیل دلیل رعایت نموده یا خیر. بلکه ادله تحصیل شده را مستقلانه بر اساس قوانین خود ارزیابی نموده و تصمیم مقتضی را در خصوص پذیرش یا عدم پذیرش آن اتخاذ می نماید.

3- در خصوص ضمانت اجرا باید گفت که چنانچه ادله تحصیل شده، اساسنامه دیوان کیفری بین المللی و حقوق بشر شناخته شده بین المللی را نقض کند به گونه ای که به اساس اعتبار ادله لطمه وارد سازد و سلامت و صحت دادرسی را به خطر اندازد و آن را از یک دادرسی منصفانه و عادلانه دور کند این ادله مورد پذیرش قرار نمی گیرد و بطلان ادله ضمانت اجرای تخطی از قواعد حاکم بر دیوان است. بنا بر این اگر ادله موجود با نقض اساسنامه و حقوق بشر بین المللی و بطور کلی حقوق حاکم بر دیوان بدست آمده باشد اما جریان دادرسی را از اصل مربوط به دادرسی عادلانه و منصفانه دور نسازد و به حاکمیت این اصول بر دادرسی خدشه ای وارد نسازد این ادله مورد توجه قرار می گیرد. بنابراین رویه دیوان در خصوص طرق نامشروع تحصیل دلیل رویه ای انعطاف پذیر است و بدون دلیل و معیار ادله تحصیل شده از طرق نامشروع را رد نمی کند.

و- روش تحقیق

تهیه و تدوین این پژوهش به روش کتابخانه ای است. با استفاده از کتب و مقالات موجود در این زمینه، اطلاعات لازم در خصوص این موضوع جمع آوری شده و سپس به تجزیه و تحلیل اطلاعات اقدام شده است.

ز- محتوای تحقیق و تقسیم بندی آن

ساختار کلی پژوهش در 3 فصل تنظیم می گردد که فصل اول به کلیات اختصاص می یابد که در 3 مبحث به مفهوم دلیل کیفری و محتوای آن- مفهوم و تاریخچه تحصیل دلیل و مشروعیت آن- جایگاه دلیل در دیوان کیفری بین المللی پرداخته می شود. فصل دوم به معیار های مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری اختصاص می یابد که در 2 مبحث به صیانت از حقوق فردی و کرامت انسانی- صیانت از اعتبار و شان مجریان کیفری پرداخته می شود و در نهایت در فصل سوم آثار عدم مشروعیت تحصیل دلیل در دیوان کیفری بین المللی را در سه مبحث قلمرو بطلان و سلب اعتبار از ادله- حدود مسئولیت مرتکبین اعمال نامشروع در تحصیل دلیل- نقض حاکمیت دادرسی عادلانه مورد مطالعه قرار می دهیم.

مبحث اول - مفهوم دلیل کیفری و محتوای آن

در این مبحث برآنیم تا مفهوم دلیل کیفری و محتوای دلیل کیفری در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی را مورد بررسی قرار دهیم.

گفتار اول - مفهوم دلیل کیفری

«دلیل در فرهنگ لغت فارسی به معنای رهبر، راهنما، مرشد، حجت و برهان و آنچه برای ثابت کردن امری بیاورند، آمده است. جمع آن ادله و ادلاست¹».

با بهره گیری از همین مفاهیم دلیل را می توان «نمایان کننده یا نمایاننده» نیز معنا نمود².

«در حقوق هنگامی سخن از دلیل می شود که رویدادی رهنمون حرکت عقل به سوی واقع شود. به بیان دیگر، هرگاه عقل از نشانه‌های یافته خود بتواند به امری مجهول پی ببرد، آن نشانه را دلیل می گویند، خواه رویدادی خارجی باشد یا حکمی از قانون. به همین اعتبار است که گاه دلیل مرادف با برهان و قیاس نیز به کار برده می شود. و گفته اند «هر چه روح را به وجود حقیقت اقناع کند دلیل است»³.

ترمینولوژی حقوق دلیل را اینگونه تعریف نموده است: «چیزی که برای اثبات امری در دعوی به کار رود. قوانینی که جنبه اثباتی دارند و کاشف از امری می باشند دلیل نامیده می شود»⁴

بنابراین در حقوق دلیل در دو مفهوم به کار گرفته می شود. نخست در مفهومی اخص، به هر وسیله‌ای گفته می شود که در قانون پیش بینی شده و در مرجع قضایی سبب اقناع وجدان دادرس به واقعیت امر مورد ادعا شود، در این مفهوم برای مثال گواهی دلیل شمرده می شود. دوم در مفهومی اعم، عمل فراهم آوردن وسایلی است که وجدان دادرس را اقناع کند. پس

¹ - عمید، حسن - فرهنگ فارسی عمید، موسسه انتشارات امیر کبیر، چاپ 31، تهران، 1384، ص 609.

² - شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی، جلد 3، انتشارات دراک، چاپ دهم، تهران، پاییز 1386، ص 81.

³ - کاتوزیان، ناصر، اثبات و دلیل اثبات، جلد 1، نشر میزان، چاپ اول، تهران، زمستان 1380، ص 20.

⁴ - جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ سیزدهم، تهران 1382، ص 309.